



# جامعه‌شناسی مسائل اجتماعی در رسانه‌ها

تألیف: دکتر سید حسن حسینی  
استادیار دانشکده علوم اجتماعی دانشگاه تهران

انتشارات آن / همه  
۱۳۸۵

سرشناسه : حسینی، سید حسن، ۱۳۳۲-  
 عنوان و پدید آور : جامعه‌شناسی مسائل اجتماعی در رسانه‌ها/  
 نویسنده سید حسن حسینی  
 مشخصات نشر : تهران: آن، ۱۳۸۵.  
 مشخصات ظاهری : ۱۳۱ ص.  
 شابک : ۱۵۰۰۰ ریال 9-51-8065-ISBN 964  
 موضوع : ایران - - اوضاع اجتماعی - - قرن ۱۴  
 موضوع : جامعه‌شناسی - - ایران  
 موضوع : رسانه‌های گروهی - - جنبه‌های اجتماعی  
 رد مبنی کنگره : ۲۴ح/۱۵۸۶ DSR  
 شماره کتابخانه ملی: ۸۵-۲۲۵۴۵م



## جامعه‌شناسی مسائل اجتماعی در رسانه‌ها

اثر دکتر سید حسن حسینی  
 حروفچین و صفحه آرا: زهرا حمزه، الهه ملیعی  
 طراح جلد و امور فنی: مهیار اردیبهشت  
 ناشر: انتشارات آن - انتشارات همه  
 لیوگرافی: پرتوشمس ۹۸۸-۷۷۴۴-۲۵۱

چاپ: پرستش  
 صحافی: الهادی  
 تیراژ: ۱۰۰۰ جلد  
 نوبت چاپ: اول

تاریخ انتشار: زمستان ۱۳۸۵  
 قیمت: ۱۵۰۰۰ ریال  
 شابک: ۹۶۴-۸۰۶۵-۵۱-۹

خیابان ولی‌عصر (عج) - بالاتر از زرتشت - کوچه غفاری - پلاک ۸ - واحد ۶  
 ۸۸۹۱۲۴۲۲ - ۸۸۹۲۳۱۶۰ - ۸۸۹۲۷۸۸۶  
 www.ANpublication.com  
 کلیه حقوق مادی و معنوی متصوره از این اثر به انتشارات آن تعلق دارد

فهرست مطالب

| صفحه | عنوان                 |
|------|-----------------------|
| ۱    | پیشگفتار              |
|      | فصل اول: خانواده      |
| ۷    | تغییر در نهاد خانواده |
| ۹    | بحران خانواده         |
| ۱۸   | خانواده و آموزش       |
| ۲۱   | خشونت (۱)             |
| ۲۳   | خشونت (۲)             |
| ۲۷   | خشونت (۳)             |
| ۲۸   | ازدواج موقت           |
| ۳۰   | ازدواج گروهی          |
|      | فصل دوم: اعتیاد       |
| ۳۵   | اعتیاد، آسیب اجتماعی  |
| ۴۱   | اعتیاد زنان           |
| ۴۳   | پاکسازی محلۀ خاک سفید |
|      | فصل سوم: خشونت        |
| ۴۷   | خشونت گرایي           |
| ۴۹   | کاهش آستانۀ تحمل      |
| ۵۱   | قتل‌های عنکبوتی (۱)   |
| ۵۳   | قتل‌های عنکبوتی (۲)   |

## فصل چهارم: کودکان و جوانان

|    |                     |
|----|---------------------|
| ۵۷ | حقوق کودک           |
| ۵۸ | کودکان خیابانی      |
| ۶۲ | بحران هویت جوانان   |
| ۶۴ | جوانان و مساله شادی |
| ۶۵ | فرار مغزها (۱)      |
| ۶۷ | فرار مغزها (۲)      |
| ۶۸ | فرار مغزها (۳)      |

## فصل پنجم: دانشگاه

|    |                                          |
|----|------------------------------------------|
| ۷۵ | جنبش دانشجویی                            |
| ۷۸ | دانشگاه و مطبوعات                        |
| ۸۱ | نگرش اجتماعی مسئولان و پژوهش‌های اجتماعی |

## فصل ششم: جنگ

|    |                                |
|----|--------------------------------|
| ۸۵ | جانبازان (۱)                   |
| ۸۹ | جانبازان (۲)                   |
| ۹۲ | تأثیر جنگ افغانستان بر کشور ما |

## فصل هفتم: مسائل متفرقه

|     |                     |
|-----|---------------------|
| ۹۵  | ۸-۱- انتخابات       |
| ۹۵  | ۸-۱-۱- انتخابات (۱) |
| ۹۷  | ۸-۲- انتخابات (۲)   |
| ۹۹  | ۸-۳- انتخابات (۳)   |
| ۱۰۱ | ۸-۲- زنان خیابانی   |

|          |                                          |
|----------|------------------------------------------|
| ۱۰۲..... | ۸-۳- روسپیگری.....                       |
| ۱۰۴..... | ۸-۴- حاشیه‌نشینی.....                    |
| ۱۰۵..... | ۸-۵- خرافه پرستی.....                    |
| ۱۰۸..... | ۸-۶- بحران‌های اجتماعی و کنترل آنها..... |
| ۱۱۱..... | ۸-۷- تامین اجتماعی.....                  |
| ۱۱۳..... | ۸-۸- طرح خودیاران جامعه.....             |
| ۱۱۵..... | ۸-۹- تکنولوژی‌های ارتباطی - فرهنگ.....   |
| ۱۱۸..... | ۸-۱۰- آموزش و پرورش.....                 |
| ۱۲۰..... | ۸-۱۱- شادی‌های خیابانی.....              |
| ۱۲۲..... | ۸-۱۲- بسترهای اجتماعی ظهور انقلاب.....   |
| ۱۲۴..... | ۸-۱۳- مدگرایی.....                       |

## پیشگفتار

### جامعه‌شناس و جامعه‌شناسی به چه دردی می‌خورد؟

در پاسخ به سؤال بالا که ممکن است سؤال بسیاری از افراد جامعه باشد، جامعه‌شناسان کلاسیک در سه حالت مختلف ذیل پاسخ گفته‌اند:

۱- آگوست کنت فیلسوف و جامعه‌شناس فرانسوی معتقد بود که «جامعه‌شناسی باید در خدمت حل مشکلات اجتماعی باشد» یعنی جامعه‌شناس در جامعه همان نقشی را بازی می‌کند که بیولوژی در علم پزشکی یعنی جامعه‌شناسی با شناخت، کشف و تعریف قوانین جامعه باید از آنها بهره‌برده، دردهای جامعه را درمان کرده و تحولات آن را هدایت نماید. در همین راستا و در کارکردی بودن جامعه‌شناسی برای جامعه‌شناس، امیل دورکیم در مقدمه کتاب تقسیم کار اجتماعی (۱۸۹۵) می‌نویسد:

«اگر جامعه‌شناسی فقط اهمیت نظری داشته باشد ارزش یک ساعت زحمت کشیدن را هم ندارد».

۲- ماکس وبر در آثار خود خواسته است میان دانشمند و سیاستمدار تفاوت قائل شود و گفته است: جامعه‌شناسی نباید در خدمت هیچ چیزی باشد. به نظر او تفاوت اجتناب ناپذیری میان دنیای دانشمندان و دنیای عملگرایان است و دنیای این دو بر تقابل میان «رابطه واقعیت‌ها» و «رابطه ارزش» مبتنی است.

۳- از نظر جامعه‌شناسان انتقادی، جامعه‌شناس و جامعه‌شناسی در خدمت نقد اجتماعی است. جامعه‌شناس با پرده برداشتن از عوامل پنهانی قدرت، نابرابریها و نظم حاکم، به ساختن نظم اجتماعی مطلوب و تحول آن کمک می‌کند.

مجموع این نظرات، اصلی را در خود نهفته دارند و آن اینکه جامعه‌شناس در موقعیت فهم و شناخت جامعه در موقعیت برتری نسبت به افراد جامعه قرار دارد. جامعه‌شناس کسی است که نسبت به طرز کار جامعه و قانونمندی‌های آن «آگاهی دارد» در حالیکه بازیگران اجتماعی، طرز کار جامعه را بخوبی نمی‌شناسند. اما در زمانه ما برداشت دیگری از دانش جامعه‌شناسی در شرف غالب شدن است و آن اینکه ما می‌پذیریم که بازیگران صحنه اجتماعی توان رمزگشایی و ترجمه محیط پیرامونی خود را دارند: دانش آموز دبیرستانی، کارمند، مصرف‌کننده و ... برخی از قوانین حاکم بر دنیای اجتماعی‌شان را می‌شناسند و بر آنها احاطه دارند و می‌دانند چگونه در موقعیت خود و به صورت استراتژیک این قوانین را بکار گیرند. این همان چیزی است که رابطه Reflexive نامیده می‌شود.

جامعه‌شناس می‌تواند از این آگاهیها برای ساخت دانش خود استفاده کند. بنابراین جامعه‌شناس می‌تواند به شهروندان کمک کند تا خود را در بطن دنیای اجتماعی جای دهند و به تحول دیدگاه آنان نسبت به جامعه و پیشرفت آن کمک نماید. با چنین دیدگاهی امروزه، جامعه‌شناس خود را صرفاً وجدانی بیدار نمی‌شناسد که از بالا به جامعه نگاه کند. بلکه او گفتمان خود را در قالب گفتگویی دلیلی با جامعه خویش و جامعه جهانی می‌سازد و به این گونه، جامعه‌شناس به شیوه خود در ساخت و هدایت دنیای اجتماعی سهیم می‌شود. جامعه‌شناسی نسبت به سایر شاخه‌های علوم، علمی است دیررس و پیچیده و جامعه‌شناس و مخاطبین او هر دو از سوزهای مورد مطالعه این علم هستند. جوامع مختلف بدلیل میزان آفرینش و بکارگیری که از مباحث این علم داشته و دارند، میزان قربانشان با مفاهیم و مسائل مطروحه آن نیز متفاوت است.

در جامعه ما جامعه‌شناسی بیشتر بصورت آکادمیکی و دانشگاهی گسترش یافته است. لکن در دو دهه اخیر بتدریج با گسترش رسانه‌های صوتی، تصویری و مطبوعاتی کشور مفاهیم جامعه‌شناسی و حضور جامعه‌شناسان در مسائل اجتماعی چشمگیرتر شده است.

وقتی که یک مدرس جامعه‌شناس در کلاس درس به تدریس موضوعات درسی خود می‌پردازد، به طبیعت موضوع و فضای دانشگاهی، قطعاً از مفاهیم و نظریاتی در تدریس استفاده می‌کند که یا برای دانشجویان نسبتاً شناخته شده هستند و یا اینکه امکان شناخت آن مفاهیم را برای آنان فراهم می‌آورد. لکن همان جامعه‌شناس در موقعیتی که مخاطبینش عموم افراد جامعه با سطوح مختلف اجتماعی - فرهنگی و تحصیلی است، قطعاً باید مسائل

را بگونه‌ای طرح و تحلیل نماید که مطالب برای مخاطبین قابل دریافت و استفاده باشد تا بدین وسیله به بهتر شدن وضع موجود در روابط اجتماعی کمک نماید. اگر چه جامعه‌شناس در یک مصاحبه مطبوعاتی یا رادیو - تلویزیونی از کلمات ساده‌تری استفاده می‌نماید لکن نمی‌تواند نسبت به تئوریه‌ها و مفاهیم علمی خودش بی‌اعتنا باشد.

با اعتقاد بر اینکه جامعه‌شناس و جامعه‌شناسی باید به درد جامعه بخورد، سعی نموده‌ام تا حد ممکن نسبت به مراجعاتی که از طرف خبرگزاریها و گزارشگران مطبوعاتی داشته‌ام پاسخ مثبت داده و به سئوالات آنها پاسخ جامعه‌شناختی دهم، تا مورد استفاده مخاطبین آنها قرار گیرد. در طی سالهای گذشته، صدها مصاحبه از این دست داشته‌ام و نمونه‌هایی از آنها را در این مجموعه ملاحظه و مطالعه خواهید نمود.

انتخاب و چاپ این گزیده‌ها از چند بعد مورد نظر بوده است:

۱. توجه گزارشگران و تحلیلگران مطبوعاتی و خبرگزاریهای کشور به موضوعات و مسائل اجتماعی، قطعاً این رسانه‌ها و ارباب جرأت هستند که با طرح مسائل نسبت به حساسیت آفرینی و توجه بیشتر افکار عمومی به آن مسائل نقش بسزایی را ایفا می‌نمایند.

۲. دانشجویان درس بررسی مسائل اجتماعی نیز با مرور مطالب و تحلیلهای ارائه شده در این مجموعه علاوه بر شناخت وضعیت تاریخی موضوعات مورد بحث به درایت در خواهند یافت که چگونه می‌توان در صحنه عمومی اجتماعی بدون بکار بردن الفاظ کلاسیک و آکادمیک با مردم ارتباط برقرار کرده و ضمن تجزیه و تحلیل مسائل، راه حل‌های علمی (ولی به زبان ساده) ارائه نمود.

۳. خوانندگان عزیز این کتاب نیز که از هر قشر اجتماعی هستند مجموعه‌ای را در دسترس خواهند داشت که احتمالاً موضوعات آن، مسائل خود آنها در گذشته، حال و آینده بوده، هست و یا خواهد بود.

لازم می‌داند از خانمها سجادی و درخشانی که کار گردآوری و قرائت مجدد مصاحبه‌ها را انجام داده‌اند، همچنین از خانمها زهرا حمزه و الهه منیعی که زحمت تایپ و صفحه‌بندی مطالب را عهده‌دار بوده‌اند تشکر نمایم.

امید است مجموع این خدمت مورد قبول حضرت حق قرار گیرد.

دکتر سید حسن حسینی

استادیار جامعه‌شناسی